

Strategisk miljöbedömning av Havs- och fiskeriprogrammet, EMFF, för perioden 2014-2020

Strategisk miljöbedömning, SEA, av operativt Havs- och fiskeriprogram i enlighet med 21 maj 2014 ikraftträdande EU förordning nr 508/2014

1. Huvudsaklig målsättning med den Strategiska miljöbedömningen och relation till andra relevanta program

Den Strategiska Miljöbedömningen avser att göra en bedömning av presumtiva effekter på miljön, specifikt på miljön i de svenska haven och inlandsvattnen, deras biologiska mångfald och de akvatiska ekosystemen resulterande från de i Havs- och Fiskeriprogrammet föreslagna stödåtgärderna.

Avsnitt 2 och 3 i denna rapport ger en överblick över hur frågorna behandlas i andra tillämpliga sammanhang, speciellt frågor rörande påverkan på havs- och vattenmiljön. Detta angreppssätt är speciellt viktigt då åtgärder, både de i det operativa programmet föreslagna åtgärderna och deras miljöeffekter, kan få sekundära effekter inom områden som berörs av andra operativa program eller regleras av annan lagstiftning.

2. Grundläggande principer vad gäller Havs- och fiskeriprogrammet, 2014-2020 och dess lagar och institutioner, speciellt vad gäller frågor som kan få stöd av havs- och fiskerifonden.

Förordningen om Europeiska Havs- och fiskerifonden ((EU) nr 508/2014) trädde i kraft 21 maj 2014. Havs- och fiskeriprogrammet redovisar nu, i Bilaga 5, de föreslagna politiskt prioriterade stödåtgärderna för programmet.

EU har exklusiv kompetens för att lagstifta om fisket till havs. EU:s förordningen om den gemensamma fiskeripolitiken utgör den s.k. grundförordning som ligger till grund för detta politikområde inom medlemsstaterna.

De långsiktiga svenska målen för havs- och vattenmiljön anges i både nationella och regionala instrument och EU-instrument:

- Att inom en generation skapa förutsättningar för att uppnå relevanta nationella miljö kvalitetsmål, i första hand Hav i balans samt levande kust och skärgård, Ingen övergödning, Giftfri miljö och Levande sjöar och vattendrag,
- Att senast år 2015 uppnå god vattenstatus i sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten enligt EU:s ramdirektiv för vatten (införlivad i svensk rätt genom bl.a. vattenförvaltningsförordningen),
- Att senast 2020 uppnå eller upprätthålla god miljöstatus i den marina miljön enligt EU:s havsmiljödirektiv (införlivad i svensk rätt genom havsmiljöförordningen),
- Att senast 2021 uppnå eller upprätthålla god miljöstatus enligt HELCOM:s aktionsplan för Östersjön (BSAP).

Dessa mål är också vägledande för det svenska operativa Havs- och fiskeriprogrammet. Även kopplingen till de mål för god miljöstatus som är en del av det svenska genomförandet av havsmiljödirektivet bör vara vägledande.

I EU:s Havsmiljödirektiv, 2008/56/EG, som är införlivat med svensk lagstiftning står, som en av de grundläggande paragraferna:

”Den marina miljön är ett värdefullt arv som måste skyddas, bevaras och om möjligt återställas med det slutliga målet att bevara den biologiska mångfalden och skapa variationsrika och dynamiska oceaner och hav som är rena, friska och produktiva. Detta direktiv bör i det avseendet bland annat främja en integrering av miljöhänsyn i all relevant politik och utgöra miljöpelaren i Europeiska unionens framtida havspolitik.”

Havsmiljödirektivets artikel 22 anger vidare att:

”Mot bakgrund av hur viktigt det är att en marin strategi upprättas skall genomförandet av detta direktiv understödjas av gemenskapen befintliga finansieringsinstrument i enlighet med tillämpliga bestämmelser och villkor” (2008/56/RG, artikel 22).

I direktivets inledande text finns också följande:

” (39) Åtgärder som reglerar fiskeriförvaltning kan vidtas inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken, såsom anges i rådets förordning (EG) nr 2371/2002 av den 20 december 2002 om bevarande och hållbart utnyttjande av fiskeresurserna inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken (2), på grundval av vetenskaplig rådgivning och i syfte att stödja uppnåendet av de mål som behandlas i detta direktiv, inbegripet att helt stänga av vissa områden för fiske för att göra det möjligt att bevara eller återupprätta ekosystemens integritet, struktur och funktion och, i förekommande fall, för att skydda, bland annat, lekområden, uppväxtområden samt födosöksområden.”

samt ” (40) Den gemensamma fiskeripolitiken och en framtida reform av denna bör beakta fiskets inverkan på miljön och målen i detta direktiv.”

Detta beskriver de viktigaste instrumenten som reglerar kopplingar mellan hav och fiske och en hållbar miljö.

Institutionellt skall förvaltningen av fisket styras genom fleråriga och ekosystembaserade skötselplaner/förvaltningsplaner. Målet för dessa skall vara att beståndet skall kunna tillåta ett årligt uttag med bibehållen storlek på beståndet, *Maximum Sustainable Yield, MSY*. Genomförandet av förvaltningsplanerna skall ske genom regionalt samarbete, beslutat av medlemsstaterna, d v s en decentraliserad förvaltning, där för Sverige Jordbruksverket och länsstyrelser spelar en viktig roll.

3. Den marina miljösituationen – grundläggande utgångspunkt

I förordet till Havs- och vattenmyndighetens rapport 2012:19 och 20¹ står följande som ett konstaterande: ”Tillståndet för den marina miljön i Nordsjön och Östersjön är på många sätt undermåligt. Havsområdena lider av olika belastningar såsom övergödning, farliga ämnen, fysisk påverkan och stora uttag av arter, vilket får negativa effekter på de producerande ekosystemtjänsterna som haven levererar till samhället. Samtidigt ökar trycket från andra ekosystemtjänster i form av ökat behov av energiutvinning, av turism och av transporter.”

---

¹ God havsmiljö 2020. Marin strategi för Nordsjön och Östersjön. Del 1: Inledande bedömning av miljötilstånd och socioekonomisk analys. Del 2: God miljöstatus och miljö kvalitetsnormer.

Det övergripande målet med svenskt havsmiljöarbete är att uppnå en god havsmiljö (Se även föregående avsnitt). Den svenska riksdagen har i detta sammanhang beslutat om följande delmål att uppnå:

- ✓ Ett rikt växt- och djurliv
- ✓ Ingen övergödning
- ✓ Giftfri miljö
- ✓ Ett hav i balans samt levande kust och skärgård
- ✓ Begränsad klimatpåverkan

Ett uthålligt fiske är helt beroende av en god havsmiljö, ett havsekosystem i balans med *ett rikt växt- och djurliv*. Fisket, i likhet med andra antropogena verksamheter, påverkar denna balans, både kort- och långsiktigt. Till de faktorer som har mest långsiktiga effekter hör klimatet, men utsläpp av miljögifter och näringsämnen, exploatering och påverkan av vattenmiljön som resultat av reglering och utsläpp i tillflöden från älvar och inlandsvatten och inte minst fisket självt, har både kort- och långsiktig påverkan på havsmiljön.

'Havet 2012', utgiven av Havsmiljöinstitutet på uppdrag av Havs- och Vattenmyndigheten och Naturvårdsverket, beskriver bland annat hur våra svenska hav mår 2012.

Vad gäller utsläpp av gödande ämnen, främst tillförsel av kväve, ser man att vidtagna åtgärder har börjat ge resultat främst i Västerhavet, i Skageraks utsjö, men framför allt i Kattegatts södra delar mot Öresund, där effekterna av *övergödning* har minskat. I de kustnära områdena syns dock fortfarande påverkan både på vegetationen och i bottenfaunan.

Även i kustnära områden i Bottenviken, som är naturligt näringsfattig, med god syresituation i djupvattnen, är nästan en tredjedel av kustvattnen påverkade av övergödning. I Bottenhavet har syrehalterna i djupvattnen sjunkit, samtidigt som fosforhalterna ökat i öppna havet, vilket man anser har tillförts från Östersjön. I egentliga Östersjön har situationen snarast försämrats och man räknar med att de syrefria bottarna idag upptar en yta som är tre gånger så stor som den var år 2000. Totalhalterna när det gäller näringsämnen i ytvattnet är högre än vad de var i början av 1970-talet. Detta resulterar också i blomning både av växtplankton och giftiga alger. Allt hänger dock inte samman med ökad tillförsel av näringsämnen, utan en del beror sannolikt på interna processer, vilket syns av en förbättrad situation i flera kustområden p g a vidtagna åtgärder.

Genom de kraftfulla åtgärder som vidtagits har halterna av *miljögifter* som DDT och PCB i miljön minskat dramatiskt. I Östersjön har exempelvis koncentrationen av DDT i strömming minskat i en takt av ca 5-11% per år sedan slutet av sjuttioalet. På samma sätt har, enligt A Bignert, Naturhistoriska riksmuseet, koncentrationen av PCB minskat med ca 5-10% per år i sill, torsk, abborre och sillgrissleägg från Östersjön under motsvarande period. Halterna är dock fortfarande för höga, och strömming och lax från Östersjön innehåller ofta halter över EUs gränsvärde, och får därför inte säljas som livsmedel eller djurfoder inom EU (kommissionens rekommendation 2002/201/EU). Fisken får emellertid säljas i Finland och Sverige, dock med restriktioner speciellt vad gäller flickor och kvinnor i fertil ålder.

Halterna av kvicksilver minskar i norra Östersjön men inte i Bottenviken, Bottenhavet eller Västerhavet där trenden är oklar. En anledning till den oklara trenden kan vara att man funnit att spridning ofta sker med luftaerosoler. Också kadmiumtrenden är oklar. Efter det att bly inte längre

får tillsättas till bensen har blyhalten överlag sjunkit. Läkemedelsrester är ett annat problem, då de ofta passerar reningsverken och kan få direkta effekter på ekosystemen, inklusive fisken.

För att uppnå havsmiljömålet 'Ett hav i balans samt levande kust och skärgård' krävs ytterligare åtgärder än de som vidtagits för att uppnå en sådan balans. Det gäller framför allt åtgärder för att minska problemen med övergödning, med utsläpp av föroreningar och ett alltför intensivt fiske med redskap som ur ekosystemens balans ofta är överdimensionerade. Också den pågående ökande exploateringen av svenska kuster och skärgårdar måste regleras på ett sätt som inte äventyrar balansen.

Man har nu också funnit ett klart samband mellan ett *förändrat klimat* och effekter av övergödning, vilket redovisas i SMHI:s klimatforskningsresultat. Genom att det finns ett direkt samband mellan temperaturförändringar och förändringar i bl.a. syrehalter och siktdjup kan man säga att utsläppsminskningarna motverkas av klimatförändringen, vilket gör att ambitionen i åtgärdsprogrammen måste höjas. Dessutom medför klimatförändringar påverkan i ekosystemsammansättningen, speciellt då vissa arter har snävare temperaturtoleransgränser etc.

Den viktigaste slutsatsen är att alla insatser måste ses i ett större sammanhang, eftersom alla påverkansfaktorer påverkar varandra. För att nå målet "Ett hav i balans" måste det totala samspelet mellan alla faktorer beaktas.

4. Viktig miljöpåverkan resulterande från åtgärdsprogrammet samt identifiering av alternativa insatser

Nedanstående tabell redovisar, för de i det operativa programmet valda åtgärderna, de konsekvenser åtgärderna i fråga kan få för miljön och ekosystemens funktion. I tabellen finns också övergripande förslag till insatser för att begränsa och motverka de negativa effekterna.

Vald(a) åtgärder [artikel i EHFF inkl inlandsfiske]	Påverkan på miljö och ekosystem	Förslag till insatser att mot- verka negativa miljöeffekter
Stöd för kompetensutveckling och informationsinsatser inom Fiske (åtgärd 1.15) [Art.: 29.1-2 samt 44] Vattenbruk (åtgärd 2.7)[Art.: 50]	I motiveringen för båda stödtyperna står "En ökad kunskap och medvetenhet om fiskets/ vattenbrukets koppling till miljömässig hållbarhet är ett steg närmare målsättningen om ett hållbart fiske och vattenbruk". Det finns i det Operativa Programmet ett antal förslagna åtgärder där kompetensutveckling bör ingå. Viktigt är dock en övergripande plan för utbildningen, vilket också framgår under "Beskrivning av åtgärden". Erfarenheten av "snuttifieringskurser" vid universitet har visat att om inte en övergripande plan tas fram, som kan visa var mindre kurser passar in, ger dessa liten nytta beträffande ökad kompetens, inom fiskets (och vattenbrukets) miljöaspekter såväl	Målgruppen för dessa åtgärder anges i programbilagan som såväl enskilda fiskare/vattenbrukare som företag och organisationer. Åtgärderna i sig har inte negativa miljöeffekter; den uttalade motiveringen visar i stället en ambition att satsa på en miljömässigt hållbar utveckling. Man avser att genomföra projekt inom områden där den samhällsekonomiska nyttan kan förväntas vara stor, men där det finns få incitament för enskilda personer eller företag att bekosta insatser.

	<p>som ekonomi eller andra områden. Erfarenheter från andra områden visar att långsiktiga program, där teori och praktisk tillämpning integreras, ger bättre effekt.</p>	
<p>Diversifiering (Åtgärd 1.12) [Art.: 30, 44.4]</p>	<p>Stödet till diversifiering är huvudsakligen avsett för att främja det småskaliga fisket. Det är tänkt att innebära stöd för att främja innovativa lösningar i fisket för att ge dessa fiskare "flera ben att stå på".</p>	<p>I tidigare skrivelser poängterades också miljöfokus för denna åtgärd; detta saknas nu helt. I skrivningen står att "stöd får endast beviljas om den kompletterande verksamheten har koppling till fiskarens huvudsakliga fiskeverksamhet." Eftersom skrivningen inte är särskilt klar är det väsentligt att tillse att stöd enligt denna åtgärd inte prioriteras inom yrkesfiskesektorn, samt att miljöaspekten beaktas.</p>
<p>System för fördelning av fiskemöjligheter (Åtgärd 1.8) [Art.: 36]</p>	<p>Denna åtgärd i sin tidigare skrivning inkluderade också frågan om överlåtbara fiskenyttjanderättigheter etc. - en åtgärd som bl.a. kunde tänkas slå ut det småskaliga fisket med mer miljövänliga fiskemetoder. Den nuvarande skrivningen i det Operativa Programmet avser stöd för system, som syftar till att anpassa fisket till fiskemöjligheterna, som kan utgå till HAV och till förvaltande POs.</p>	<p>Eftersom målgruppen nu är mer avgränsad, men stödet skall kunna ges för "utformning, utveckling, övervakning, utvärdering och förvaltning av system för fördelning av fiskemöjligheter", är det viktigt att i dessa samband se till att åtgärden inte blir enbart teknisk, utan att effekterna medför en hållbar utveckling av fisketillgången, såväl som det ekosystem som utgör grunden för fiskens fortlevnad.</p>
<p>Bevarandeåtgärder [Art.: 37, 38, 79.1b, 80.1b-c]</p> <ul style="list-style-type: none"> - återställa akvatisk mångfald (Åtgärd 1.6) - skyddade områden (Åtgärd 1.7) 	<p>Dessa åtgärder har i den nya skrivningen i det Operativa Programmet fått en bredare skrivning än tidigare. Nu betonas vikten av att åtgärderna kan bidra till en hållbar fiskeriförvaltning, så att de marina biologiska resurserna nyttjas hållbart. Man hänvisar, förutom till skyldigheter som fastställs i havsmiljödirektivet, också till art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet som styrande mekanismer. I beskrivningen av åtgärderna finns konstruktion etc av anläggningar för ökat skydd av marint växt- och djurliv, åtgärdsplaner för olika fiskebestånd, men också övervakningsprogram utifrån havsmiljödirektivets behov.</p>	<p>De nu två åtgärderna har en tydlig tonvikt på miljö- och ekosystemaspekter, vilket bör ge bättre förutsättningar för en hållbar havsmiljö. Med de nya referenserna till art- och habitatdirektivet och till fågeldirektivet ges en klarare ekosystemansats, vilken måste efterlevas.</p>
<p>Investeringar inom fiske – begränsa fiskets inverkan på havsmiljön (Åtgärd 1.1) [Art. 38, 44.1C]</p>	<p>Denna åtgärd är ett företagsstöd. Prioriteringar är investeringar i selektiva redskap och i hantering av oönskad fångst. Stöd för selektiva redskap syftar till ett mer hållbart handskande med oönskad fångst, i bästa fall att den överhuvudtaget</p>	<p>Den nya fiskeripolitiken, GFP, kommer att öka yrkesfiskarnas behov av selektiva redskap, speciellt för att klara efterlevnaden av utkastförbudet. För att åtgärden skall få avsedd verkan bör insatser göras för att påverka lagstiftningen</p>

	<p>inte landas. Detta skulle ge maximala fördelar ut ekosystemperspektiv, såväl som ekonomiskt, eftersom det skulle underlätta övergången till MSY.</p> <p>Selektivt fiske kan också innebära att styra fisket i tid och rum t ex. beroende på var olika arter befinner sig (i djuphålur, i strandzonen vid lek etc).</p>	<p>så att lagrummet, bestämmande storleks-selektiviteten och/eller inverkan på icke-målarter av fisk i linje med vad som är ekologiskt hållbart, fastställs.</p>
<p>Utveckling av bevarandeåtgärder och regionalisering inklusive fiskeutsättningar (Åtgärd 1.2) [Art.37]</p>	<p>Åtgärden kopplar till målen om hållbar förvaltning och avses bidra till att minska fiskets och andra havsanknutna verksamheters inverkan på havsmiljön. Målgruppen för stödet är ganska vid och omfattar vetenskapliga och tekniska organ, nämnder, fiskare, PO:s, branschorganisationer m.fl.</p>	<p>Den knapphändiga beskrivningen av åtgärden gör att det stöd som omfattas av den, även om det huvudsakligen skall gå till olika typer av hjälpmedel för och arbete med bevarandeåtgärder och regionalisering, är otydligt. Åtgärden måste definieras så att den får avsedd verkan. Här är det viktigt att tillse att aktiviteterna inom åtgärden inte får negativa miljöeffekter, vilket bör följas upp i arbetet med urvalskriterier och rangordning av ansökningar.</p>
<p>Innovationsprojekt inom fiske – nya tekniska lösningar (Åtgärd 1.3) [Art.: 39, 44] Innovationsprojekt inom fiske – nya former av förvaltning och organisation (Åtgärd 1.4) [Art.: 39, 44]</p>	<p>De insatser som preciserats i det Operativa Programmet för åtgärderna har en tydlig koppling till miljömässig hållbarhet. Åtgärderna skall innebära innovativa åtgärder, speciellt inom det tekniska området, respektive med användande av förvaltningsinstrument. De syftar bland annat till att eliminera utkast och bifångster och därmed inverkan på den marina miljön.</p>	<p>Ansatsen i dessa åtgärder är i det Operativa Programmet huvudsakligen tekniskt respektive samhällsvetenskapligt inriktade, men bör också bidra till att motverka negativa miljöeffekter, speciellt utgående ifrån att stöd enligt 1.4 kan ges för "projekt som utvecklar eller inför ny organisatorisk kunskap som minskar fiskets inverkan på miljön". Det är viktigt att detta följs också i samband med uppföljningen av elimineringen av utkast.</p>
<p>Stöd för insamlande av förlorade fiskeredskap eller marint skräp (Åtgärd 1.5) [Art.: 40.1a]</p>	<p>Åtgärden skall enligt motiveringen omfatta " insatser som skapar samhällsekonomiska mervärden genom sin tydliga koppling till miljömässig hållbarhet. Åtgärden bidrar till att skydda och återställa den biologiska mångfalden och ekosystemen."</p>	<p>Målgruppen för insatsen är bred, men det är viktigt att deltagande av fiskare krävs i projekten. Viktigt är också att projektplanen, för de åtgärder som finansieras, är tillräckligt långsiktig för att det ska vara möjligt att visa på hållbara effekter.</p>
<p>Fiskehamnar, landningsplatser och auktionshallar – - förbättrad infrastruktur (Åtgärd 1.10) - underlätta landning (Åtgärd 1.11)</p>	<p>Dessa båda åtgärder är i huvudsak inriktade på stöd för investeringar av infrastruktur eller kontroll av landningsplatsen för fångsterna. Detta innebär att projekt som får stöd till stor del kan förmodas vara av teknisk karaktär med svagare</p>	<p>Ur miljösynpunkt torde dessa åtgärder vara av lägre prioritet. Det är svårt att försäkra sig om att dessa investeringar leder till de mest miljömässigt hållbara lösningarna, till exempel för att kontrollera utkastförbud. Trots</p>

[Art.: 43.1-2, 44]	miljökomponent.	detta måste insatserna ha en miljömässigt hållbar karaktär.
<p>Stöd för investeringar inom vattenbruk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - innovationsprojekt (Åtgärd 2.1) - produktiva investeringar (Åtgärd 2.2) - miljöinvesteringar (Åtgärd 1.3) <p>[Art.: 47,48.1a, d, 48.1e, 48.1j]</p>	<p>Åtgärderna har gradvis utvecklats från en tidig skrivning i TUFF under "Investeringar inom vattenbruk", där miljöinvesteringar är tänkta att sänka energiförbrukningen eller minska vattenbrukets negativa miljöpåverkan vad gäller näringsläckage. Man anger där också att "investeringarna skall finnas på listan över miljöinvesteringar som Jordbruksverket har fastställt".</p> <p>De tre typerna av åtgärder inom det Operativa Programmet har alla klara miljöinriktningar: "innovationsprojekt för utvecklande av teknisk, vetenskaplig eller organisatorisk kunskap som särskilt minskar miljöpåverkan", "förbättringar avseende djurens hälsa", samt inom 2.1 direkta miljöinvesteringar.</p>	<p>Även om åtgärderna för att främja vattenbruket generellt sett har en stark miljökomponent är det viktigt med tillsyn och kontroll för att tillse att detta efterlevs vid implementeringen.</p>
<p>Stöd för kommunal planering av vattenbruk (Åtgärd 2.5) [Art.: 51.1a]</p>	<p>I det Operativa Programmet påpekas att denna åtgärd kan öka möjligheterna för kommunerna att peka ut strategiskt viktiga platser med "miljömässigt fördelaktiga förhållanden som passar för vattenbruk". Däremot finns ingen skrivning angående hur de negativa effekterna på miljön/ekosystemen skall minimeras. Inte heller skrivningarna i TUFF behandlar detta. Där anges att åtgärden tillkommit för att vattenbruk skall kunna innefattas i den kommunala planeringen, men inget om villkor förknippade med detta.</p>	<p>Om denna typ av projektstöd skall utnyttjas, och i det sammanhanget vara ett komplement till kommunernas ordinarie verksamhet, är det väsentligt att effekterna på miljö och ekosystem utreds. Vattenbruk är en verksamhet som får ökad betydelse och det är viktigt att den där så är lämpligt kan ingå i planeringen av användningen av mark och vatten. Dess miljöpåverkan bör dock utredas mer detaljerat än enbart genom "samråd med de olika intressenterna inom området". Här bör en MKB göras obligatorisk.</p>
<p>Startstöd för hållbara vattenbruksföretag (Åtgärd 2.4) [Art.:52]</p>	<p>Denna åtgärd är tänkt som en del av ett åtgärds paket för att främja det småskaliga fisket, där det bland annat skall kunna gå till diversifiering av vattenbruksföretagens verksamhet, men också till investeringar för minskning av de negativa effekterna på miljön. Målgruppen är småföretagare som etablerar sig inom vattenbrukssektorn.</p>	<p>Åtgärden är allmänt hållen i beskrivningen och det är svårt att bedöma kriterierna och att klart definiera insatser mot miljöpåverkan. Konventionell fiskodling, till skillnad från slutna system, är dock mycket miljöpåverkande, både vad avser anskaffandet av födan, som ofta är skarpsill som beskattas hårt och det som faller igenom kassarna och som hamnar på botten och (över)göder vattnet. Därför bör till varje bidragsansökan också en beskrivning av förutsedd</p>

		miljöpåverkan - och insatser för att motverka dessa - göras. Denna beskrivning bör utgöra en del av underlaget för bedömning av ansökan om stöd.
Djurs hälsa och välbefinnande (Åtgärd 2.6) [Art.: 56.1 a-b]	Åtgärden i sig bör leda till att motverka negativ påverkan på miljön, då friska bestånd också minimerar spridning av sjukdomar till vattenlevande djur. Motiveringen i bilagetexten till OP, under beskrivningen av åtgärden, beskriver flera viktiga komponenter också ur miljösynpunkt.	Det finns alltid en ökad risk för smittspridning i monokulturer. I kontrollåtgärder vid tillåtelse att bedriva vattenbruk måste kontroll av hälsa och säkerhet ingå. Det är viktigt att sådana kontroller följs upp.
Stöd för lokalt ledd utveckling (LLU) med underprogram: 4.1 Genomförande av lokala utvecklingsstrategier; 4.2 Samarbetsåtgärder; 4.3 Förberedande stöd; och 4.4 Löpande kostnader och ledning (Åtgärder 4.1 – 4.4) [Art.: 62-64]	När det gäller möjligheten för stöd till den lokalt ledda utvecklingen så poängteras i det Operativa Programmet att dessa satsningar skall vara av karaktären ”ringar på vattnet”. Stöd kan ges för åtgärder som kan ha en stark inverkan på samhällenas attraktivitet ur olika synvinklar, där dock attraktiviteten ur miljösynpunkt inte beaktats. En hållbar miljö med väl fungerande ekosystem, bibehållen biologisk mångfald, där pågående verksamhet inte signifikant bidrar till klimatförändringar, har i hög grad en positiv inverkan på samhällenas attraktivitet, till målsättningen om ett hållbart fiske och till människors hälsa, och bör därför stödjas.	I de fyra åtgärdsprogrammen till LLU står det att fiskeområdena kan bidra till att uppnå flera av Sveriges miljömål. Här poängteras att en strategi bör innefatta områdets behov ur bl.a. en ekologisk synvinkel. Det bör innefatta bl a att återupprätta möjligheterna för lokalt fiske i mindre skala genom bortbyggande av vandringshinder. Man anger vidare att alla strategier skall ha en tydlig miljöprofil. Det är därför viktigt att bland de som processar fram utvecklingsstrategierna, miljö- och ekosystemintressena finns adekvat representerade, och att frågorna är tillfredsställande behandlade i strategi såväl som i handlingsplan för fiskeområdena.
Stöd för utveckling av produkter och processer (Åtgärd :1.13) [Art.: 26, 44.]	I tidigare beskrivningar ligger betoningen här på utvecklingen av produkter, även om man nämner både processer och förvaltnings- och organisationssystem, medan man för fram möjligheten att utveckla och introducera nya produkter, inte minst för livsmedelsmarknaden.	Produkterna är ju ofta ett resultat av metoder och processer, varför det är viktigt att begränsa den negativa påverkan av ekosystemen redan på processtadiet. Detta gäller såväl produktutveckling av nischprodukter som utveckling av metoder för att underlätta hanteringen av oönskad fångst ombord. Ur miljösynpunkt är det viktigt att denna hantering innebär en minimering av oönskad fångst på annat sätt än dumpning.
Stöd för bildande av producent- och branschorganisationer (Åtgärd 3.1) [Art.: 68.1a]	I åtgärdsmotiveringen i Bilaga 5 anges som en viktig anledning till denna åtgärd att näringen genom att få ett större ansvar för förvaltning av resursen också skall ansvara för att bidra till en hållbar förvaltning och en lönsam fiskerinäring. En ambition är bl.a. att ge yrkesfiskarna och	Åtgärden som sådan har i sig inte speciella miljöeffekter, men möjligheten finns att genom detta stöd ställa högre och mer specificerade krav på producentorganisationerna, med en tydligare koppling till hållbart fiske och miljöanpassat vattenbruk.

	vattenbrukarna information om vad marknaden efterfrågar.	Eftersom beviljade bidrag för denna åtgärd skulle innebära rapporteringskyldighet, bör miljöaspekter kunna skrivas in i denna rapporteringskyldighet.
Produktions- och saluföringsplaner (Åtgärd 3.3) [Art.: 66]	I det Operativa Programmet har denna åtgärd införts som ett resultat av bl a det nya förslaget att producentorganisationernas möjliga aktiva roll vad gäller de årliga fiskekvoterna och därmed behov av möjlighet att ställa ökade krav på deras kapacitet. Man anser att effekter av planerna bör vara att utbudet bättre överensstämmer med efterfrågan och att medvetandet om förvaltningsplaner och MSY (maximala hållbara fångster) ökar.	Man anger att åtgärden skulle kunna ge större förutsättningar för att PO skall kunna "kvalitetssäkra sitt arbete och bättre bidra till genomförandet av utkastförbudet". Det är viktigt att tillse att denna kvalitetssäkring också innebär att inkludera anknytning till utveckling i ekosystemen.
Stöd för saluföringsåtgärder (Åtgärd 3.2) [Art.: 68.1 c-e]	Den åtgärd som valts i det Operativa Programmet är även inriktad på spårbarhet i konsumentledet genom projekt som bidrar till öppenhet och insyn i fråga om produktion och marknader, samt till spårbarhet och certifiering av fiskeri- och vattenbruksprodukter. Man avser också att underlätta genomförandet av landningsskyldigheten genom stöd till projekt, för att förbättra villkoren för saluföring av olika typer av oönskade arter, vilket gynnar djurvälståndet såväl som miljöaspekterna.	Saluföringsplanerna måste innehålla moment som säkrar möjligheten för spårbarhet. Systemet med frivillig märkning bör vidareutvecklas. Miljöaspekterna måste också säkerställas i urvalskriterierna.
Beredning av fiskeri- och vattenbruksprodukter (Åtgärd 3.4) [Art.: 69.1c-d, f]	Åtgärden, som är ett företagsstöd, avses bidra till en livskraftig beredningsindustri också på landsbygden. Eftersom beredningsindustrin använder både importerad och svensk färsk landad fisk kan stöd för förädling också gynna konsumenterna. Däremot kan stödet inte minska belastningen på miljön.	Även om det i skrivningarna står att sökande av stöd via denna åtgärd skall ha de "tillstånd och godkännanden som krävs för investeringen" är det viktigt att poängtera att en beskrivning av miljökonsekvenserna av denna typ av verksamhet måste finnas för etablering.
Stöd för kontroll och tillsyn av fiske - stöd till ansvarsmyndigheter (Åtgärd 5.2) - stöd till privata aktörer (Åtgärd 5.3) [Art.: 76]	Åtgärden 5.2 är ett projektstöd till myndigheter och med örnamärkta pengar. Den avser bidra till kontroll och åtgärder mot olagligt, orapporterat och oreglerat fiske. Åtgärden 5.3 är ett projektstöd för privata aktörer, huvudsakligen fiskare, som bidrar i arbetet med kontroll och tillsyn av fisket. I villkoren för sökande saknas krav på att i den utförliga motivering som	För att stöd i enlighet med dessa åtgärder skall få effekter, som bidrar till en kontroll och tillsyn av fisket, så att detta är långsiktigt hållbart och inte har negativa miljöeffekter eller negativt påverkar ekosystembalansen, måste villkoren för sökande också innehålla sammanställning av en klar och verifierbar projektbeskrivning, som visar på

	skall ingå i ansökan också bör beskrivas miljörelaterad kontroll. Detta kan därför öppna för bl.a. negativa miljöeffekter, inklusive effekter på klimat och biologisk mångfald.	nyttan inklusive hur påverkan på miljön skall kontrolleras, vad man förväntas uppnå samt hur resultatet skall kunna kvantifieras.
Stöd för datainsamling (Åtgärd 5.1) [Art.: 77]	Åtgärden är ett projektstöd. Öronmärkta pengar finns i fondens budget och är avsedda för beståndsdata. Åtgärden skall ge möjlighet att sammankoppla biologiska och ekonomiska data. Klimatfrågor kan behandlas.	Viktigt att tillse att stödet befrämjar kompatibla data och möjlighet för långa mätserier, då negativa miljöeffekter sällan är momentana. I en tidig motivering står bland annat att data skall användas bl.a. för att marina bestånd skall kunna nyttjas mer hållbart, vilket också innebär ett långsiktigt perspektiv.
Främja genomförandet av den integrerade havspolitikerna – (Åtgärd 5.4) [Art.: 80.1b] - ökad kunskap (Åtgärd 5.5) [Art.: 80.1c]	Motivet för åtgärderna är att dessa "understödjer genomförandet av den integrerade havspolitikerna genom åtgärder som bidrar till att minska fiskets och andra havsanknutna verksamheters inverkan på havsmiljön". Stödet kan ges för "projekt som skyddar den marina miljön...", respektive "projekt som förbättrar kunskaperna om tillståndet för den marina miljön..."	Dessa båda åtgärder har som syfte att verka för att skydda den marina miljön och genom åtgärderna bör möjligheter finnas att påverka den integrerade havspolitikerna i positiv riktning.
Partnerskap mellan forskare och fiskare (Åtgärd 1.9) [Art.: 28 och 44]	Motiveringen för denna åtgärd är att genom skapandet av nätverk eller sammanslutningar bidra till ökat kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan forskare och fiskare. Verksamheten avser omfatta datainsamling, undersökningar, pilotprojekt, kunskaps-spridning, etc.	En aspekt som är utomordentligt viktig i nätverkanter mellan forskare och fiskare är att kunskaps- och erfarenhetsutbytet måste gå i båda riktningarna, både för att tillvarata de kunskaper och erfarenheter som båda grupperna har, men också för att ett sådant utbyte kan utmynna i ett i alla aspekter gemensamt arbete för en bättre havsmiljö.
Tekniskt stöd (Saknas specificerat i Bilaga 5 men här skall stöd utgå) [Art.: 78]	Tekniskt stöd kan sökas för åtgärder som syftar till förberedelser, förvaltning, övervakning och utvärdering av programmet samt till information och kommunikation och är en obligatorisk åtgärd.	I och med att medel för tekniskt stöd också kan sökas under alla stadier av programmet finns möjligheter att söka tekniskt stöd också för projekt med miljöanknytning. Detta bör klart framgå.

5. Samråd/hearing

Ett samråd kring programutkastet till EMFF har hållits den 6 november 2013 i vilket förutom RK också representanter för Jordbruksverket, Ekonomistyrningsverket, länsstyrelser, Sveriges kommuner och landsting, Baltic Sea 2020, Sydkustens fiskeområde, Fiskeribranschens Riksförbund, Sveriges Fiskevattenägarförbund, Blekinge fiskeområde, Sveriges Fisketurismföretagare, Vattenbrukarnas

Riksförbundet, Naturskyddsföreningen och Världsnaturfonden deltog. Vid detta samråd diskuterades och lämnades synpunkter på programutkastet och de förslag till åtgärder som föreslogs kunna få stöd från den Europeiska Havs- och Fiskerifonden. Strategiska miljöfrågor berördes också.

Den 17 januari 2014 skickades förslaget till Strategisk Miljöbedömning ut på remiss till Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket, Länsstyrelserna, Fiskeribranschens riksförbund, Sveriges Fiskares Riksförbund, Greenpeace, Världsnaturfonden WWF, Svensk Fisk, Naturskyddsföreningen, Baltic Sea 2020, Sveriges fisketurismförening SeFF, Sveriges fiskevattenägareförbund, Vattenbrukarnas Riksförbund VRF, Sveriges Kommuner och Landsting/Samförvaltningsinitiativet Bohuslän, Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund, Sveriges Kust- och Insjöfiskares Organisation, Sveriges Yrkesfiskares Ekonomiska Förening, Fiskeområdena, Producentorganisationerna.

Remissyttrandet lämnades av Havs- och Vattenmyndigheten, Sveriges kustfiskarförening väst, Sveriges fiskevattenägareförbund, Hallandsfiskarnas producentorganisation, Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund, samt Fiskeområde Halland. Remissinstanserna hade inga principiella invändningar mot de miljöbedömningar och förslag som lämnades i den allmänna miljöbedömningen. Man påpekar vikten av det starkare miljöfokus som finns i programförslaget, nödvändigheten av regelverk för utveckling men även att förlamande prestige försvinner från myndigheterna, och vikten av att använda "miljösmarta" redskap. En fråga som väckte omfattande kommentarer rörde stöd för system för överlåtbara fiskenyttjanderätter eller nya system för att anpassa fiskeverksamheten till fiskemöjligheterna. Kommentarer rörde huvudsakligen åtgärden, som sådan som man föreslog skulle utredas ytterligare. Denna åtgärd ingår nu inte i sin tidigare omfattning bland de föreslagna åtgärderna.

6. Övervakning av betydande miljöpåverkan

Vad gäller statuterna för övervakning av betydande miljöpåverkan anges i SEA-direktivet (2001/42/EG) Artikel 10 rörande Övervakning följande:

- "1. Medlemsstaterna skall övervaka den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planerna och programmen leder till för att, bland annat, i ett tidigt skede kunna identifiera oförutsedd negativ påverkan och kunna vidta lämpliga avhjälpan åtgärder.
2. För att uppfylla kraven i punkt 1 får befintliga övervakningsmekanismer användas, när så är lämpligt, i syfte att undvika dubblerad övervakning."

I dag existerar eller föreslås redan miljöövervakningssystem för svenska hav och inlandsvatten som även framgent kan förutsättas bidra till att identifiera oförutsedd negativ påverkan. Här finns exempelvis:

- Den nationella miljöövervakningen med miljö kvalitetsnormer, som gäller för vatten och markområden och som när det gäller hav och inlandsvatten utförs främst av Havs- och Vattenmyndigheten, HAV, och länsstyrelserna men också i delar SGU samt SMHI.
- Övervakningen av metaller och organiska miljögifter samt deras effekter ligger kvar på Naturvårdsverket där efterlevnaden mot denna typ av miljö kvalitetsmål övervakas.
- Förslaget övervakningsprogram för Havsmiljödirektivet, som skickats på remiss från HAV i april 2014.
- HAVs ordinarie uppföljning och årliga rapportering av GFPn, den Gemensamma Fiskeripolitiken, där EHFF utgör en del.
- Krav på årlig rapport av och utveckling av kapaciteten hos den svenska fiskeflottan inom GFPn.
- Statusrapport för svenska fiskebestånd produceras av SLU.

Här framgår tydligt att övervakning av betydande miljöpåverkan av hav och inlandsvatten pågår idag, men vid flera olika instanser, även om huvudvikten ligger på HAV. Miljöövervakningen beträffande Östersjön ligger i huvudsak fortfarande vid Naturvårdsverket för rapportering till HELCOM. EUs Ramdirektiv för Vatten ställer också rapporteringskrav beträffande miljöövervakningen när det gäller ekosystembelastningen på svenska inlandsvatten. Enligt vattenförvaltningens krav ska EU-länderna rapportera enligt fyra övervakningsprogram: kontrollerande, operativt, undersökande och kvantitativt.

Ovanstående visar att många och ganska disparata övervakningsprogram genomförs redan inom området. Ett viktigt problem blir i sådana fall ofta överskådligheten i tillgängliga data och huruvida den sammanlagda befintliga övervakningen kan anses tillräcklig för att även övervaka betydande miljöpåverkan från havs- och fiskeriprogrammet. Eftersom det i en del fall är olika myndigheter som ansvarar för miljöövervakningen är koordinationen mellan de olika övervakningsprogrammen sannolikt den svaga länken. Om inte en detaljerad plan eller ett övergripande program ställs upp, i vilket man ur ett ekosystemperspektiv kan bedöma de olika stegen i den process som påverkar miljön negativt, är det mycket svårt att bedöma om det övervakningssystem som finns på plats i dag är tillräckligt.

7. Sammanfattning

Rapporten sammanfattar de grundläggande principer, inklusive lagar och institutioner, som gäller EUs Havs- och Fiskeriprogram 2014 – 2020, speciellt i frågor beträffande åtgärder som kan få stöd av havs- och fiskerifonden.

Den marina miljösituationen och tillståndet i denna miljö har i Havs- och vattenmyndighetens rapport 2012:19 och 2012:20 beskrivits och denna SEA rapport refererar till de åtgärder som vidtagits för att minska den registrerade påverkan på denna.

Avsnittet 4 behandlar i tabellform viktig miljöpåverkan som anses kunna bli resultat av det föreslagna åtgärdsprogrammet. Denna negativa miljöpåverkan inkluderar frågor rörande biodiversitet, påverkan på det marina och det akvatiska ekosystemet men också eventuella negativa effekter på klimatet. I avsnittet identifieras också förslag till insatser för att motverka dessa negativa miljöeffekter.

Rapporten innehåller också ett avsnitt om det samråd som hållits kring det Operativa Programmet där miljöfrågorna berördes. Utkastet till denna SEA-rapport har vidare gått på remiss till berörda myndigheter och organisationer och resultatet av denna process och hur remissyttrandena bemötts behandlas också i detta avsnitt.

Det avslutande avsnittet, Övervakning av betydande miljöpåverkan innehåller referenser till sådan adekvat miljöövervakning som redan pågår och som bedöms utgöra viktiga insatser inom en övervakning av de miljöeffekter som åtgärderna som kan få stöd genom havs- och fiskerifonden bedöms få. Här bedöms det dock mycket viktigt att ta fram en övergripande miljöövervakningsplan för havs- och fiskefonden där man klart kan identifiera också sekundära effekter av åtgärder så att miljöövervakningen verkligen blir heltäckande.